

Ο αγώνας της Εκκλησίας για την εκπαίδευση στον Πόντο (Δρ Γεώργιος Χαρ. Τσακαλίδης, Θεολόγος-Θρησκευοπαιδαγωγός)

/ [Πεμπτουσία](#)

Ποιος ήταν όμως ο ρόλος του εθνικού κέντρου στη λειτουργία των σχολείων του Πόντου; Το 1887 είχε συσταθεί η «Επιτροπή προς ενίσχυση της ελληνικής Εκκλησίας και Παιδείας», από το Υπουργείο Εξωτερικών της Ελλάδας. Δυστυχώς ενώ «διέθετε σημαντικά ποσά για τη λειτουργία σχολείων σε διάφορα μέρη του υπόδουλου ελληνισμού (Μακεδονία, Ήπειρο κτλ), αγνοούσε σχεδόν ολοκληρωτικά τα σχολεία του Πόντου»[7]. Το γεγονός μάλιστα ότι «η ελληνική εκπαίδευση στον Πόντο ουδεμιάς ενισχύσεως ετύγχανε από την τουρκική κυβέρνηση»[8], η υπόθεση της λειτουργίας των σχολείων του Πόντου, ήταν εγκαταλελειμμένη αποκλειστικά στις δυνάμεις της Εκκλησίας, των κοινοτήτων και των φιλεκπαιδευτικών συλλόγων. Δύσκολη όντως υπόθεση και απαιτούσε γενναίες θυσίες. Το βάρος αυτό επωμίσθηκε η Εκκλησία κατά κύριο λόγο και ομολογώ ότι το έφερε σε πέρας με μεγάλη ευρηματικότητα.

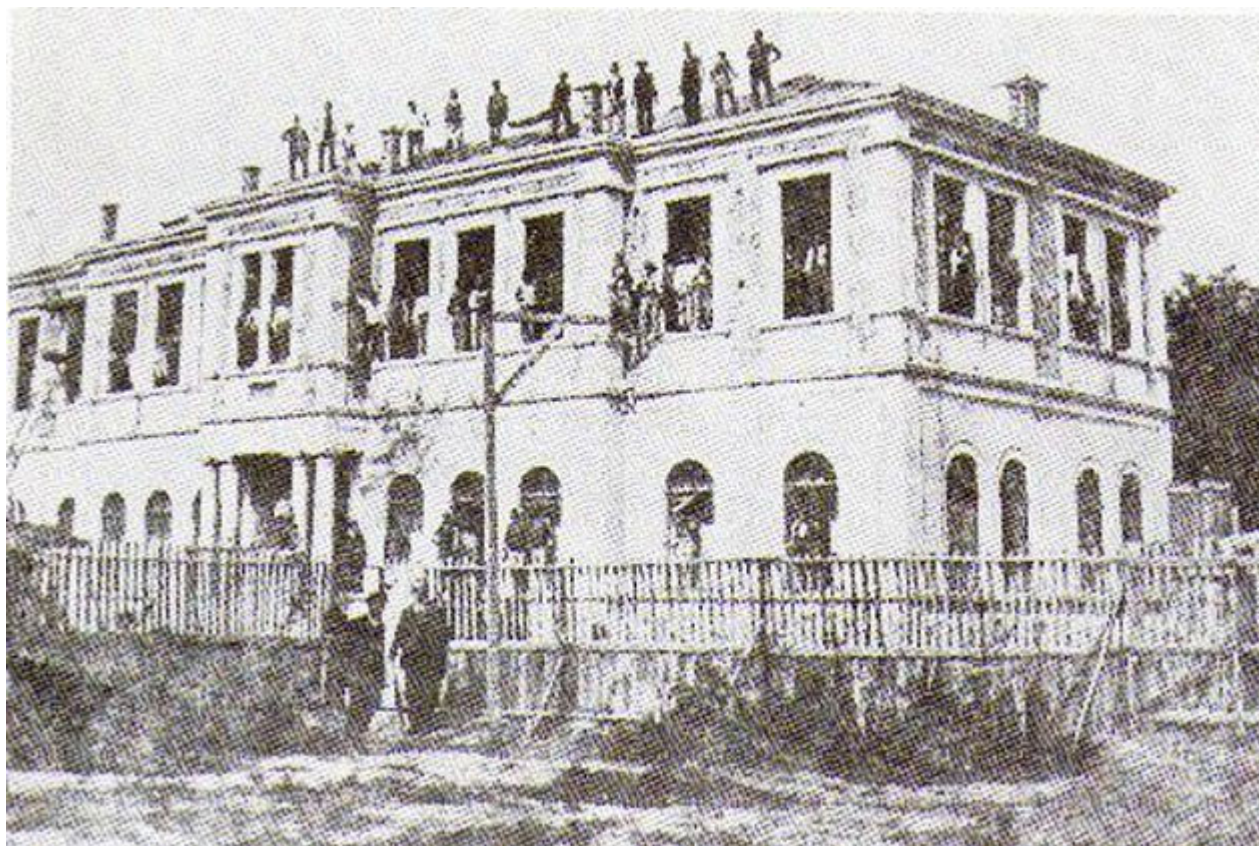
Προκειμένου να ανταπεξέλθει στα τεράστια έξοδα λειτουργίας των σχολείων: α) Καθιερώνει συνδρομές που πλήρωναν όλοι οι Έλληνες «ανεξάρτητα από το αν είχαν παιδιά που φοιτούσαν στο σχολείο»[9]. β) Θεσπίζει δίδακτρα, τα οποία πλήρωναν οι γονείς που είχαν παιδιά στο σχολείο. Άποροι αλλά επιμελείς μαθητές ή μαθήτριες απαλλάσσονταν των διδάκτρων[10]. γ) Δέχεται δωρεές ευκατάστατων Ποντίων υπέρ των σχολείων. δ) Διεξάγει εράνους μεταξύ των Ποντίων και των αποδήμων στη Ρωσία.[11] ε) Εμπνέει διαθήκες υπέρ των σχολείων. Στον Κώδικα του Αγ. Θεοδώρου περιλαμβάνεται η Διαθήκη του Κυριάκου Χατζή -Γρηγοριάδου, ο οποίος όριζε: «εις το εξής το ήμισυ του Χανίου μου θέλει είσθαι του Σχολείου, το δε άλλο ήμισυ εδικό μου»[12]. στ) Καθιερώνει δικαίωμα του σχολείου από άδειες γάμων, βαπτίσεων, κηδειών, μνημοσύνων, και από διάφορα τυχερά (ύψους 5 γροσίων) ζ) Επιβάλλει πρόστιμα παραβίασης της αργίας της Κυριακής, που κυμαίνονται από μισή έως τρεις λίρες Τουρκίας που καταλήγουν στο σχολικό ταμείο. Όπως φαίνεται τα πρόστιμα υπέρ του σχολείου γινόντουσαν ευκολότερα αποδεκτά από τους παραβάτες[13]. η) Ενοικιάζει αγρούς ή κτήματα ή κτίρια, που ανήκουν στην Εκκλησία και τα ενοίκια αποδίδονται στο σχολείο[14]. θ) Μέρος των τακτικών εσόδων της από την πώληση κεριών και από την περιφορά των δίσκων καλύπτει σχολικές ανάγκες.[15] Τέλος ι) Εκποιεί ακόμη

και ιερά κειμήλια για σχολικές ανάγκες. Όταν το 1871 περνούσε μεγάλη οικονομική κρίση το Φροντιστήριο Αργυρούπολης έδωσε εντολή ο Μητροπολίτης Γερβάσιος Σουμελίδης να εκποιηθούν υπέρ του Φροντιστηρίου κειμήλια της Εκκλησίας. Τα έσοδα από την πώληση των κειμηλίων ανήλθαν σε 1200 λίρες. Η πράξη του Γερβασίου δεν άρεσε στον Πατριάρχη Άνθιμο, αποδείχθηκε όμως από την πορεία του Φροντιστηρίου ότι το δίκαιο βρισκόταν με το μέρος του.

Παρ' όλα ταύτα τα οικονομικά των σχολείων ήταν ένα ακανθώδες θέμα, που προβλημάτιζε έντονα φορείς της εκπαίδευσης και εκπαιδευτικούς. Έχομε όμως και περιπτώσεις μεμονωμένων σχολείων με πλήρη τα ταμεία τους, όπως εκείνο της Ίμερας, που παρουσίαζε τα τελευταία χρόνια πριν την καταστροφή ένα πλεονάζον κεφάλαιο 10.000 λιρών, με το οποίο αντιμετώπιζε όχι μόνο τα έξοδά του, αλλά ασκούσε και φιλανθρωπικό έργο σε άπορους του χωριού και σε στρατευθέντες και απελαθέντες κατά τον πόλεμο.

Παρά τις δυσκολίες λειτούργησαν τα σχολεία στον Πόντο πολύ νωρίτερα, αλλά και πολύ καλύτερα τόσο από τα αρμενικά όσο και από τα τουρκικά σχολεία. Το 1915 πέρασε από το χωριό Ίμερα ο αρχιστράτηγος του ανατολικού μετώπου Βεχίτ πασάς. Στάθμευσε στο προαύλιο της Σχολής και δεν έκρυψε τον θαυμασμό του για την «φιλομουσία» των Ιμεραίων. Ταυτόχρονα «εξέφρασε προς τους επιτελείς του την πικρία του για την μειονεκτική θέση των ομοεθνών του στην εκπαίδευση»[16].

Τα ελληνικά σχολεία υπερείχαν και αυτών των σχολείων της μητροπολιτικής Ελλάδος και ως προς την αναλογία των φοιτούντων προς τον πληθυσμό και ως προς την αναλογία μαθητών προς διδασκάλους, αλλά και ως προς την προσφερόμενη δυνατότητα εκμάθησης ξένων γλωσσών. Ενώ σε ελάχιστα σχολεία του εθνικού κέντρου διδάσκονταν την εποχή αυτή μία ξένη γλώσσα στα Φροντιστήρια Τραπεζούντας και Αργυρούπολης είχαν τη δυνατότητα οι μαθητές να εκμάθουν μαζί με την τουρκική, τη γαλλική, τη λατινική και τη ρωσική. Και όλα αυτά χωρίς την παραμικρή οικονομική βοήθεια της Αθήνας.

Η μόνη βοήθεια του Υπουργείου Παιδείας της Ελλάδας ήταν η αποστολή σχολικών εγχειριδίων. Αλλά και αυτή δεν ήταν απαλλαγμένη προβλημάτων. Το σχολικό έτος 1882-83 καταγγέλθηκε στο τουρκικό Υπουργείο Παιδείας ότι το σχολικό εγχειρίδιο της κατήχησης που διδάσκονταν στα ελληνικά σχολεία περιείχε «λόγους απρεπείς κατά της ισλαμικής θρησκείας».[17] Εξαιτίας του εγχειριδίου αυτού υπολειτούργησαν ή και έκλεισαν για μια δεκαετία τα ελληνικά σχολεία στον Πόντο. Διερωτάται κανείς είναι δυνατόν το ελληνικό Υπουργείο Παιδείας να δείχνει τόσο ανευθυνότητα! Να στέλνει στα σχολεία του υπόδουλου ελληνισμού εγχειρίδιο προσβλητικό για τη θρησκεία του κυρίαρχου κράτους! Αν όχι για λόγους ουσίας, δηλαδή πνεύματος ανεκτικότητας και αλληλοσεβασμού, που έπρεπε να καλλιεργεί ένα σχολικό βιβλίο, τουλάχιστον για λόγους διπλωματίας και μόνο θα έπρεπε πάση θυσία να είχε αποφύγει τέτοιες ενέργειες.

Οι Έλληνες του Πόντου στηριζόμενοι στις δικές τους και μόνο δυνάμεις ανέδειξαν λαμπρά εκπαιδευτήρια, εφάμιλλα ή και καλύτερα του μητροπολιτικού κέντρου. Στην Τραπεζούντα, στην Αμισό, στην Κερασούντα, στα Κωτύωρα, στην Πουλατζάκη, στη Νικόπολη, στην Ίμερα, στα Σούρμενα λειτούργησαν άψογα τα ελληνικά εκπαιδευτήρια. Το Φροντιστήριο Τραπεζούντας, ο Φάρος αυτός της Ανατολής, το «ύπατον» κατά τον Παπαμιχαλόπουλο εκπαιδευτήριο σε όλο τον Πόντο, χτίστηκε με γενναίες χορηγίες μεγάλων ευεργετών, αλλά και ξενιτεμένων στη Ρωσία Τραπεζουντίων και άλλων εντοπίων Ποντίων. Στοιχίσε 12.000 χρυσές λίρες Τουρκίας. Διέθετε 40 ευρύχωρες αίθουσες διδασκαλίας, κλειστό γυμναστήριο, πλήρως εξοπλισμένα εργαστήρια Φυσικής και χημείας, μεγάλη αίθουσα τελετών, εστιατόριο και βιβλιοθήκη για τους μαθητές και κεντρική θέρμανση. Μόνο η Μεγάλη του Γένους Σχολή στην Κωνσταντινούπολη και το Μετσόβιο Πολυτεχνείο στην Αθήνα το υπερέβαλαν.

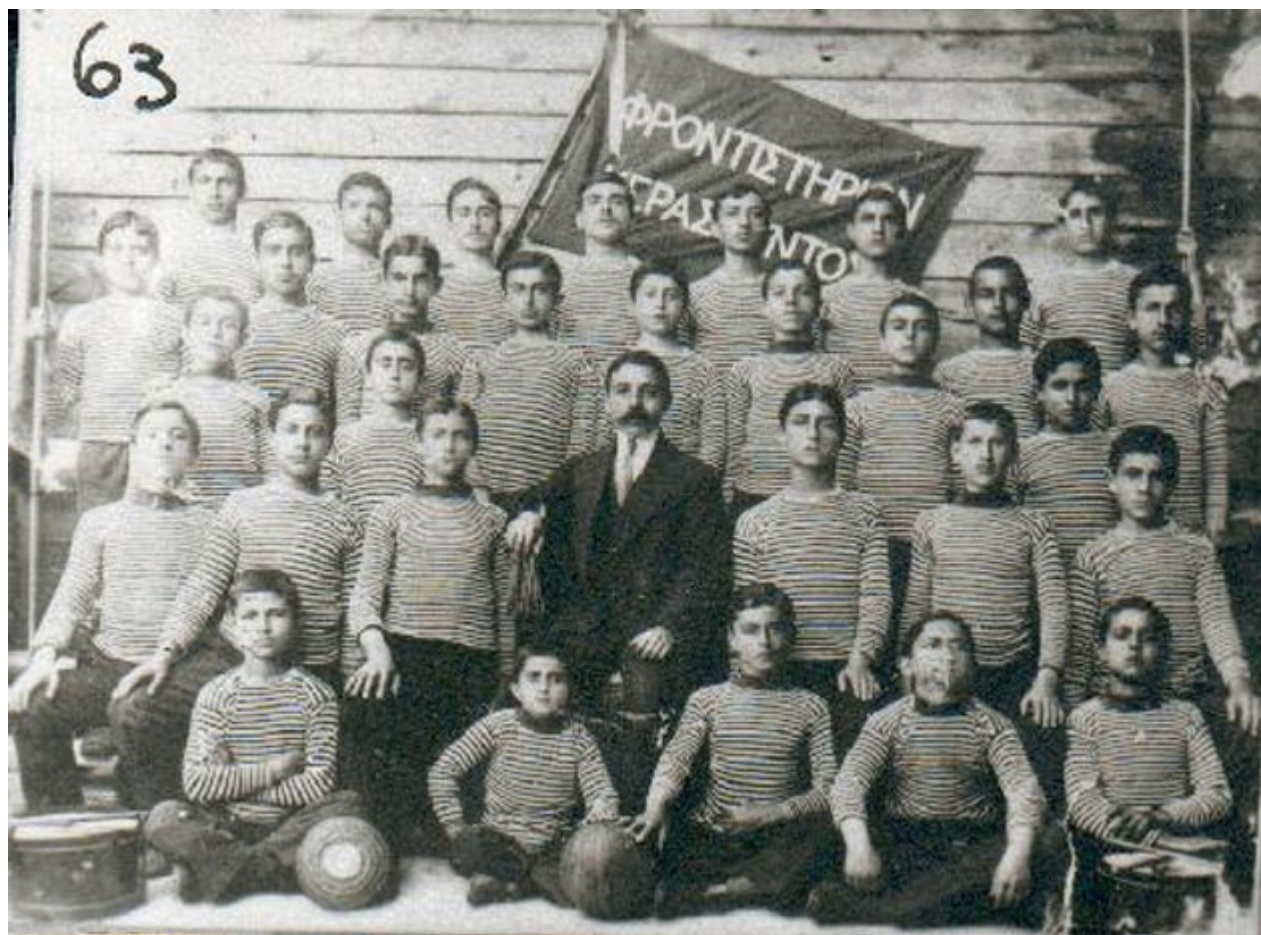
Παρά τις δυσκολίες που αντιμετώπισαν οι φορείς της εκπαίδευσης, παρά την έλλειψη βοήθειας από το ελληνικό κράτος, η εκπαίδευση στον Πόντο πέτυχε τους στόχους που είχε θέσει: «την αρμονικήν ανάπτυξιν των ψυχικών και πνευματικών δυνάμεων των παιδων, την θρησκευτικήν, ηθικήν και εθνικήν μόρφωσιν αυτών και την μετάδοσιν των εις τον βίον απαραίτητων γνώσεων και δεξιοτήτων»[18]. Οι μνήμες των ανθρώπων που παρακολούθησαν μαθήματα στον Πόντο, μαθήματα γεμάτα Ελληνισμό και Ορθοδοξία, μεταξύ των οποίων και ο Δημήτριος Ψαθάς, που φοίτησε στο Φροντιστήριο Τραπεζούντας μέχρι το οριστικό κλείσιμό του είναι πολύ θετικές. Ο Ψαθάς περιγράφει τη ζωηρότητα με την οποία τραγουδούσαν οι μαθητές τα πατριωτικά τραγούδια: «Κόντευε να φύγει από τη θέση της η έδρα, γράφει, όταν βρωντοφωνούσαμε το τραγούδι της μεγάλης μέρας:

« Όλη δόξα, όλη χάρη

άγια μέρα ξημερώνει

και τή μνήμη σου το έθνος

χαιρετά γονατιστό!»[19]

Το τραγούδι που τον γοήτευε περισσότερο και τον συγκινούσε μέχρι δακρύων ήταν «ο λέων», που παρομοίαζε την Ελλάδα με αλυσοδεμένο λιοντάρι, που σπάει τις αλυσίδες και ορμά εναντίον των φυλάκων του και τους κατασπαράσσει.

Ομολογεί βέβαια την αυστηρότητα των δασκάλων, επικροτεί όμως τη συνέπειά τους προς τα ιδανικά του ελληνικού σχολείου, την καλλιέργεια χριστιανικής και ελληνικής συνείδησης, τον εφοδιασμό των νέων με προσόντα που θα τους καθιστούσαν ικανούς ν' αντιμετωπίσουν τις δυσκολίες της ζωής. Ένας άλλος, ο Κώστας Παπαδόπουλος, χαρακτηρίζει τους δασκάλους στον Πόντο «ιδανικούς γλύπτες των ψυχών, που χάραξαν βαθιά στη συνείδηση των νέων την πίστη στο Θεό και την πατρίδα, δίδασκαν με φανατισμό (ενθουσιασμό) την Ιστορία του έθνους...»[20].

Κλείνω με ένα ερώτημα: Ποια γνώμη θα είχαν άραγε οι άνθρωποι αυτοί για το σημερινό ελληνικό σχολείο, που εγκατέλειψε σχεδόν τα ελληνορθόδοξα ιδανικά και ανεμοδέρνεται σε πελάγη ψευδεπίγραφων πολυπολιτισμικών στόχων, που φτάνουν στο σημείο να νοθεύουν την ελληνική ιστορία και να εκβαρβαρώνουν την ελληνική γλώσσα.

(Το ως άνω κείμενο αποτελεί απόσπασμα από την ομιλία με τίτλο: "Η παιδεία και η εκπαίδευση στον Πόντο" που εκφωνήθηκε στα Ακρίτεια στις 23. 09. 2012)

Σημειώσεις:

[6]. Παραπομπή από την Εκκλησιαστική Αλήθεια, έτος Η (1887-88, 63-65 στο Κουτσουπιάς Φ., Η πνευματική αναγέννηση 213.

[7]. Όπ. παρ. Σύγκρ. επίσης Ανδρεάδης Χρ., Η ποντιακή Κοινότητα Τραπεζούντας, 122. Η Επιτροπή αυτή κατά τον Χρήστο Ανδρεάδη «επόπτευσεν με διακριτικότητα τη λειτουργία των υπόδουλων αυτών σχολείων, ερχόμενη σε επαφή με τους οικείους μητροπολίτες και τους προξένους των περιοχών αυτών και διαθέτοντας σημαντικά χρηματικά ποσά» (όπ. παρ.). Βάσει του άρθρ. 1 του Β.Δ. της 3.4.1893, που τροποποίησε εκείνο του 1887 και το οποίο υπογράφει μεταξύ των άλλων και ο Χαρίλαος Τρικούπης τα χρήματα διατίθενται «1) προς θεραπείαν παντός ο,τι συντελεί εις την εξέγερσιν, ανάπτυξιν καί ενίσχυσιν του θρησκευτικού καί εθνικού αισθήματος παρά της καθ' όλον το Οθωμανικόν κράτος Έλλησι, 2) προς διάδοσιν και ενίσχυσιν της Ελληνικής γλώσσης, Εκκλησίας και παιδείας...» (Η παραπομπή όπ. παρ.).

[8]. Λαζαρίδης Δ., Η ελληνική παιδεία στον Πόντο, 632.

[9]. Χατζησαββίδης Σ., Ελληνική εκπαίδευση 112.

[10]. Σύγκρ. Κουτσουπιάς Φ., Η πνευματική αναγέννηση 285. Έχομε όμως και περιπτώσεις σχολείων χωρίς δίδασκτρα, όπως αυτό της Ασσεριείου Αστικής Σχολής του Σταυρί, που χτίστηκε με εξ ολοκλήρου χρηματοδότηση του Παναγιώτη Ασσερή, ομογενούς στη Ρωσία, και στο οποίο οι μαθητές φοιτούσαν δωρεάν (Σύγκρ. Κουτσουπιάς, Η πνευματική αναγέννηση, 276).

[11]. Σύγκρ. όπ. παρ.

[12]. Απόσπασμα της διαθήκης από τις σελ. 111-112 δημοσιεύεται στο: Κουτσουπιάς Φ., Η πνευματική αναγέννηση 226, απ' όπου και η παραπομπή.

[13]. Σύγκρ. Παπαμιχαλόπουλος Κ., Περιήγησις εις τον Πόντον 226 εξ.

[14]. Σύγκρ. Κουτσουνιάς Φ., Η πνευματική αναγέννηση, 83, 226. Σύγκρ. Επίσης Μαναγιωτοπούλου Μ., Η Αδελφότητα Κρωμναίων, 292.

[15]. Στην περιοχή της Μητροπόλεως Χαλδίας π.χ. και για το σχολείο του Μπουγά Μαντέν είχε καθοριστεί ο μὲν Μητροπολίτης να καταβάλει ετησίως 150 γρόσια, ο δε εκάστοτε εφημέριος 50 γρόσια. (Σύγκρ. Κουτσουνιάς Φ., όπ. παρ.321.

[16]. Φωστηρόπουλος Α., Το χωρίον Ίμερα, 153.

[17]. Σύγκρ.όπ. παρ. 646.

[18]. Όπ. παρ. 16.

[19]. Όπ. παρ. 82.

[20]. Το σχόλιο ανήκει στον Παπαδόπουλο Κώστα και είναι παρμένο από το βιβλίο του: Παπαδόπουλου Κ., Οράματα και μνήμες από την Αργυρούπολη, Θεσ/νίκη 1971, 3, παρατίθεται όμως εδώ από το: Κουτσουνιάς Φ., Η πνευματική αναγέννηση 216.